

2. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті : підруч. для магістрантів та студ. пед. ф-тів / Я. П. Кодлюк. – К. : Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. – 368 с.
3. Метод проектів у початковій школі / упоряд. : О. Онопрієнко, О. Кондратюк. – К. : Шкільний світ, 2007. – 128 с.
4. Цимбал О. М. Проектні технології: особливості впровадження у початковій школі / О. М. Цимбал, О. В. Тягло, П. В. Цимбал // Початкове навчання та виховання. – Харків, 2008. – № 19–21. – С. 2–13.

Батовська О.

Науковий керівник — проф. Кодлюк Я. П.

ТЕХНОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТА У ЗМІСТІ ПІДРУЧНИКІВ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Одним із пріоритетних напрямів модернізації змісту початкової освіти є реалізація ціннісного підходу. Важливим засобом формування у молодших школярів системи цінностей визнано підручник, а розробка методики аналізу його емоційно ціннісного компонента – необхідна умова підвищення якості навчальної літератури.

Наявний науковий фонд свідчить про те, що зазначена проблема вивчалася дослідниками аспектно, зокрема: проаналізовано ціннісні орієнтири (Істини – Добра – Краси) у змісті підручників з читання 50-х років XIX ст. – 50-х років XX ст. (Н. Богданець-Білокаленко); з'ясовано національну спрямованість підручників з читання 90-х років XX ст. (Н. Кузьменко); розроблено теоретичні основи побудови навчальної книги (В. Бейлінсон, Д. Зуєв, Я. Кодлюк).

Мета статті: розробити технологію аналізу емоційно-ціннісного компонента у змісті підручників для початкової школи.

В початковій школі ціннісні орієнтації виступають об'єктом виховання, цілеспрямованого впливу. Різні ціннісні орієнтири є ознакою духовної сформованості, самодостатності особистості.

О. Нікіфоров вважає, що цінності необхідно розглядати з трьох позицій: як цінність державну; цінність суспільну; цінність особистісну [4]. Перші дві цінності освіти відображають колективну, групову значущість цього культурного феномену, і в радянський період саме вони виступали в багатьох педагогічних концепціях на перший план. Станом часом пріоритет віддається особистісній цінності освіти, індивідуально мотивованому, упередженому ставленню людини до її рівня та якості [4].

Питанням вивчення та формування загальнолюдських цінностей у сучасному навчальному закладі присвячено праці відомих українських науковців-педагогів, зокрема І. Бежа, М. Боришевського, І. Зязюна, О. Сухомлинської та ін. Вагомий внесок у розробку цієї проблеми зробили також Н. Асташова, М. Вебер, І. Ісаєв, В. Караковський, Н. Нікандров та ін. У працях А. Маслоу, Е. Фромма, В. Штерна, Е. Шпрангера цінності розглядаються як важливі компоненти самореалізованої (самоактуалізованої) особистості.

Система цінностей – це результат духовної роботи суспільства; це діюча сторона суспільної свідомості, взятої в єдності всіх її форм. Вона певним чином пронизує всі форми суспільної свідомості, об'єднуючи певні інтереси різними ідейними, моральними та естетичними засобами, і стає важливим джерелом безпосередніх мотивів поведінки, стимулів людської діяльності.

Для засвоєння системи цінностей найбільш сприятливим та чутливим є молодший шкільний вік. У цьому віці формуються якості й властивості психіки дітей, які визначають їхню поведінку та ставлення до світу, явищ, речей тощо.

Потужним транслятором системи цінностей у початковій школі є підручник, який покликаний реалізувати систему функцій – інформаційну, розвивальну, мотиваційну та виховну.

Науковці стверджують, що демократичні перетворення в освіті, окрім позитивних явищ, призвели до фактичного руйнування виховної функції процесу навчання, що пов'язано з неправильним трактуванням принципу деідеологізації освіти. Таким чином, існує потреба посилити виховну спрямованість цього виду навчальної літератури, основне призначення якої полягає у належному відображенні в підручнику досвіду емоційно-ціннісного ставлення до дійсності.

Досвід емоційно-ціннісного ставлення – це «система норм ставлення до світу, до діяльності, до людей – словом, система ціннісних орієнтирів. Він характеризується тим, що передбачає засвоєння соціального досвіду, нагромадженого суспільством...», а ціннісне ставлення вчені розглядають як емоційне ставлення людини до певних об'єктів (норм, явищ, процесів, предметів). Отже, йдеться про два аспекти проблеми: з одного боку, про виховання системи цінностей, а з іншого – про формування афективної сфери школярів (емоцій, почуттів тощо)[3, с. 149], результатом якого є емоційно-ціннісний розвиток особистості.

Під емоційно-ціннісним розвитком вчені розуміють цілеспрямоване формування в учнів системи значущих для особистості та суспільства ціннісних орієнтацій, розвиток їхньої емоційно-почуттєвої сфери. [2, с. 14]

З огляду на закономірності засвоєння цінностей, реалізація досвіду емоційно-ціннісного ставлення до світу передбачає наявність у підручниках знань про цінності. Неабияке значення для молодшого школяра має залучення його до оцінної діяльності, а також емоційність навчального матеріалу.

Відтак технологія аналізу емоційно-ціннісного компонента у змісті підручників передбачає такі аспекти:

а) наявність ціннісно орієнтованих текстів як носіїв знань про загальнолюдські та національні цінності. Загальнолюдські цінності представлені певними пріоритетами: людина, її життя, здоров'я, сім'я, природа, праця, наука, освіта, естетика, моральні цінності (чесність, порядність, доброта, почуття власної гідності тощо). Доповнюють зазначений перелік такі цінності: самоцінність людини і людського життя, любов, діти, щастя, воля, рівність, справедливість, мир, а також певні якості особистості: честь, співчуття, милосердя, гуманність, миролюбність, взаємоповага [3, с. 151]. Національні цінності охоплюють патріотизм, любов до рідної мови та ін.;

б) використання завдань і вправ, які залучають учнів до оцінної діяльності, зокрема:

– на аналіз та оцінювання явищ, подій, вчинків тощо;

– на аналіз емоцій і почуттів автора твору, дійових осіб, власних почуттів і переживань;

в) забезпечення емоційності навчального матеріалу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у використанні запропонованої технології до аналізу емоційно-ціннісного компонента підручників для початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданець-Білокаленко Н. І. Проблема формування особистості у змісті підручників з читання для початкової школи (50-ті роки XIX ст. – 50-ті роки XX ст.): дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Н. І. Богданець-Білокаленко. – К., 2007. – 216 с.
2. Вашуленко О. Емоційно-ціннісна складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра / О. Вашуленко // Початкова школа. – 2000. – № 1. – С. 13–17.
3. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті: підруч. для магістрантів та студ. пед. ф-тів/ Я. П. Кодлюк – К.: Наш час, 2006. – 368 с.
4. Никифоров О. Представлення о ценности образования/ О.Никифоров // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: / <http://www.relgaru/%20Environ/ WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=868&level1=main& level2= articles> (використано 30.10.09)